

Naturvårdsprogram 2010-2014 med lokala miljömål för natur Hällefors

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
Varför naturvård?	2
Vad är ett naturvårdsprogram?	2
Naturvårdsprogrammets koppling till andra kommunala planer och program	3
Inriktning för naturvården i Hällefors kommun	3
Tätortsnära natur	4
Hänsyn och skötsel i den kommunala verksamheten	5
Utomhuspedagogik	6
Information och tillgänglighet	6
Områdesskydd	6
Strandskydd	6
Friluftsliv	7
Organisation för genomförande och uppföljning av naturvårdsprogrammet	7
Ansvarsfördelning	7
Finansiering	8
Uppföljning och revidering	8
Lokala miljömål för naturvården	8
Nationellt och regionalt	8
Lokalt	9
Levande sjöar och vattendrag	9
Myllrande våtmarker	11
Levande skogar	12
Ett rikt odlingslandskap	14
God bebyggd miljö	16
Ett rikt växt- och djurliv	18
Tabell	21

Bilagor: Naturen i Hällefors kommun
                 Naturvårdslagstiftning
                 Ordlista

Varför naturvård?

I miljöbalkens första paragraf slås fast att en hållbar utveckling bygger på insikten att naturen har ett eget skyddsvärde och att människan har ett ansvar att förvalta naturen väl.

I skrivelsen *En samlad naturvårdspolitik* från regeringen (2001/02:173, med stöd från samtliga partier 2008) anges två för naturvården grundläggande element. De är 1) att upprätthålla fungerande ekosystem inklusive att bevara växt- och djursamhällen, livsmiljöer, arter och geologiska underlag och formelement som hör till dessa och 2) att upprätthålla goda förutsättningar för friluftsliv och rika naturupplevelser i den svenska naturen. Skrivelsen framhåller att naturvård och friluftsliv hör nära samman. Bevarad biologisk mångfald är en grundläggande förutsättning för friluftsliv och naturupplevelser. Omvänt utgör friluftslivet grund för många människors kontakt med och känsla för naturen och därmed i förlängningen för ett engagemang. Det är viktigt att alla ges möjlighet till en egen relation till naturen.

Flera av de av Riksdagen beslutade nationella miljö kvalitetsmålen berör naturvårdsarbetet direkt. Uppfyllandet av miljö kvalitetsmålen: levande sjöar och vattendrag, myllrande våtmarker, levande skogar, ett rikt odlingslandskap, god bebyggd miljö och ett rikt växt- och djurliv är direkt beroende av kommunens engagemang i naturvårdsarbetet.

Naturkvaliteterna är en av många faktorer som gör en kommun attraktiv. Detta gäller såväl vardagsnatur intill hemmet som natur på längre avstånd. Möjligheten till naturvistelse har stor betydelse för människors livskvalitet. Kopplingen mellan hälsa och naturvistelse är väl dokumenterad. Inflyttning underlättas i många fall av de fördelar som tillgång på fin natur kan ge. Tillgång till natur kan alltså i en förlängning även påverka näringslivet.

Vad är ett naturvårdsprogram?

Naturvårdsprogrammet syftar till att klarlägga kommunens ansvar i naturvårdsarbetet och att belysa de viktigaste naturvårdsfrågorna i kommunen. Programmet fastlägger lokala miljömål och åtgärder för naturvården, samt principer för hur vi alla ska arbeta i kommunen för att bidra till att målen uppnås.

Naturvårdsprogrammet utgör underlag för kommunens ställningstagande i naturvårdsfrågor t ex vid översiktsplanering och verksamhetsplanering. Det visar kommunens intentioner för allmänheten och för andra myndigheter verksamma inom naturvårdsområdet. Programmet är ett vägledande dokument när det gäller användandet och skötseln av kommunal naturmark. Programmet kan användas för att sprida kännedom om naturen i kommunen.

Kommunen gav 2004 Bergslagens Miljö- och Byggförvaltning (BMB) i uppdrag att ta fram ett naturvårdsprogram. 2005 beviljades BMB bidrag till detta arbete, dels från staten genom bidrag till lokala naturvårdsprojekt (LONA) dels från Hopajola. Under 1,5 år var en biolog anställd för att bl a bygga upp en naturdatabas kopplad till kartor. En översiktlig inventering av tätortsnära natur har gjorts i Hällefors tätort. Där har också en enkätundersökning utförts,

där skolor och förskolor har fått svara på frågor om vilka områden man använder och hur ofta. Meningen är att materialet ska användas i arbetet med ett grönstrukturprogram. Ett seminarium om planering av tätortsnära natur och en kurs om skötsel av tätortsnära natur har hållits. En förankringsprocess hos politiker av ett förslag till naturvårdsprogram startades hösten 2008.

Naturvårdsprogrammets koppling till andra kommunala planer och program

Naturvårdsprogrammet grundar sig på den viljeinriktning som är beskriven i översiktsplanen. Översiktsplanen är ett övergripande planeringsdokument som klargör kommunens viljeinriktning och ger vägledning åt alla som ska ta ställning till frågor om mark- och vattenanvändningen.

Enligt översiktsplanen från 1999 har Hällefors kommun som mål att ta sitt fulla ansvar för bevarande och vård av befintliga naturvärden, hotade arter och genom aktiv handling förmedla och öka kunskapen om kommunens natur. Vidare framgår att "tillgången på variationsrika och lättillgängliga naturområden intill tätorterna utreds och bör säkerställas".

Inriktning för naturvården i Hällefors kommun

Naturvårdsarbetets viktigaste mål är en rik biologisk mångfald och tillgång till natur för alla. Naturvården omfattar således både att bevara naturen för dess egna värden och att se till att det finns områden för rekreation, friluftsliv och undervisning.

Naturvård är en angelägenhet för såväl stat som kommun. Vissa naturvårdsfrågor är mer utpräglade kommunala angelägenheter än andra. Detta gäller bland annat tätortsnära rekreationsområden, närnatur till skolor och förskolor och andra naturobjekt av mer lokalt intresse, exempelvis områden lämpliga för besöksnäringen. Kommunen som planerare och markägare har ett stort ansvar för vår natur och i synnerhet vår närnatur. Att bevara känsliga naturmiljöer av regionalt eller nationellt intresse däremot är främst ett statligt ansvar. Kommunen bör uppmärksamma länsstyrelsen på områden med stor biologisk mångfald av regionalt eller nationellt intresse. Även mindre områden med höga naturvärden bör uppmärksammas och där bör skogsstyrelsen/länsstyrelsen kontaktas för att bilda biotopskyddsområden eller skriva naturvårdsavtal med markägarna. Artbevarande är huvudsakligen ett statligt ansvar, men kommunen ska naturligtvis också arbeta för det i mån av resurser.

Kommunens naturvårdsarbete bör dels inriktas på att utveckla ett antal prioriterade tätortsnära och/eller välbesökta naturområden, dels på att värna om den vardagsnatur som går att nå på promenadavstånd från bostäder. Arbetet med tätortsnära natur hänger nära samman med den fysiska planeringen. Grönstrukturprogram bör tas fram för de större tätorterna.

Underlag som kommunen behöver ta fram till översiktsplanen är t ex områden där åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär inte bör genomföras. Det rör sig t ex om stora områden, som är obetydligt påverkade av ingrepp i miljön, eller områden som är tysta och därmed värdefulla ur rekreationssynpunkt. I och med förändringar av strandskyddsbestämmelserna behövs även bättre underlag gällande strändernas kvaliteter ur olika aspekter.

Ytterligare en viktig uppgift för naturvården är att ta fram aktuellt kunskapsunderlag om naturvärden och friluftsliv och att popularisera detta och föra ut till allmänheten.

För att kunna utföra ett bra naturvårdsarbete krävs god kunskap om naturen i kommunen. Omfattande inventeringsinsatser har gjorts under åren av kommunen, länsstyrelsen, skogsstyrelsen samt ideella föreningar och idag har vi relativt god kunskap om kommunens naturvärden. Men fortfarande finns områden som inte är inventerade och som kan innehålla naturvärden. En stor del av kunskapen är samlad i en databas kopplad till karta och är idag tillgänglig via kommunens intranät, i första hand för handläggare på BMB. Syftet är att ha ett användarvänligt system med naturdata som kan fungera som stöd för kommunens ärendehantering. En del information finns i användarvänliga databaser på Internet. Där det är lämpligt har dessa integrerats i vårt GIS-system. Artportalen är ett bra verktyg för att hantera artuppgifter, som vi själva har begränsad möjlighet att hantera, men den är mycket tidskrävande att använda. Uppgifterna måste kunna hämtas in i vårt eget GIS-system för att praktiskt kunna användas.

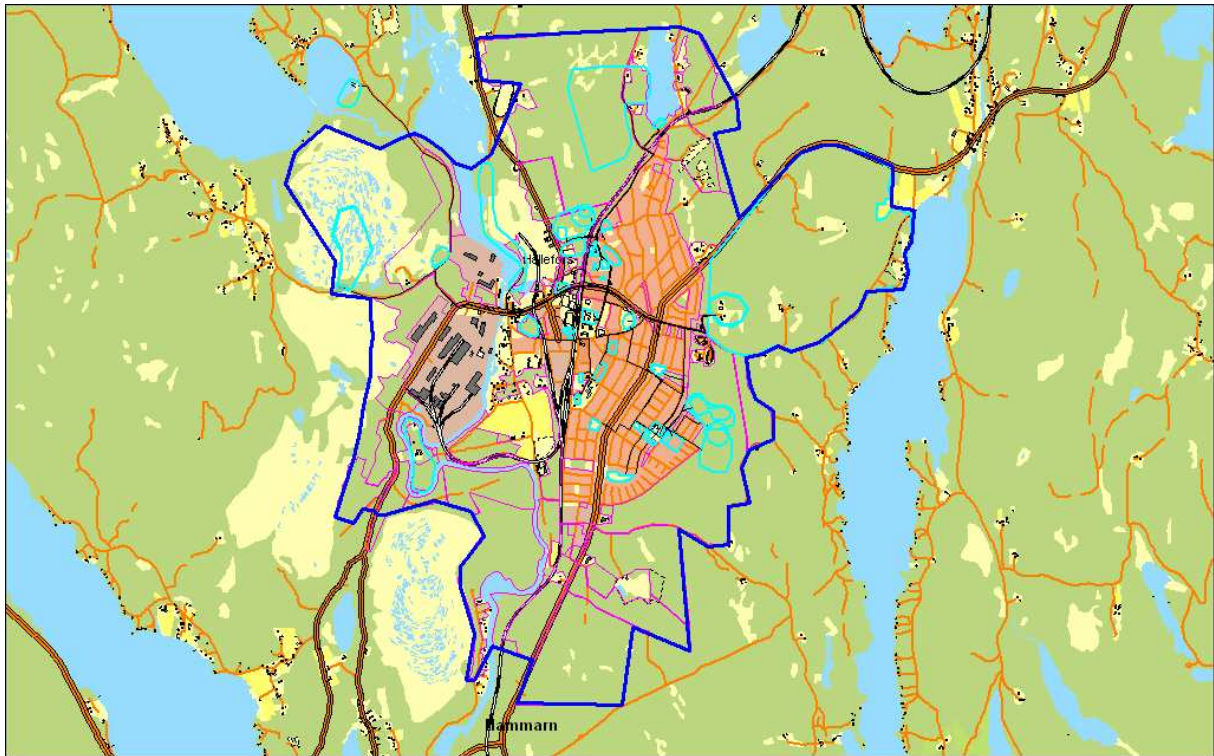
Tätortsnära natur

Ett prioriterat område i den svenska naturvårdspolitiken är den tätortsnära naturen. Det är viktigt att bevara och utveckla biologisk mångfald i och nära tätorter, i kombination med friluftsliv- och kulturmiljövärden. Naturen och friluftslivet har stor betydelse för folkhälsan, ortens attraktivitet, besöks- och turistnäring och stimulerar dessutom till en ökad miljömedvetenhet.

Många undersökningar visar att kontakt med naturen gör att vi drabbas av färre fysiska och psykiska besvär, stressen minskar, koncentrationsförmågan ökar och sjukdomar läker snabbare. Forskare har även påvisat att barn som vistas mycket ute i naturen utvecklas motoriskt snabbare och är friskare än barn som mest vistas inomhus. Vardagsmotion och utevistelse kan förebygga en lång rad sjukdomar och åkommor samt förlänga äldres självständighet och oberoende samtidigt som läkemedelsbehov och vårdkonsumtion minskar. Naturen bör därför ses som en förebyggande resurs med potential att påverka de stigande ohälsotalen. Närmiljön har en avgörande betydelse för om en person är fysiskt aktiv, vistas ute och bedriver friluftsliv. Fysisk inaktivitet är idag en av de största riskfaktorerna för ohälsa och för tidig död.

Den tätortsnära naturen har ett särskilt värde för rekreation och folkhälsa just därför att den nyttjas ofta och av många. I tätorterna är närheten till natur- och grönområden speciellt viktig för barn och gamla som har mindre möjligheter att ta sig ut från bebyggelsen.

När vi här skriver om tätortsnära natur menar vi områden upp till ett par kilometer runt tätorter, för Hällefors se karta. På kommunal mark innanför gränsen på kartan bör naturmark skötas med syftet rekreation och naturvård, inte i första hand skogsproduktion. Inom området finns även privata marker, där skogsstyrelsen i fortsättningen bör samråda med kommunekologen vid skogsavverkningar. Avgränsningen har gjorts utifrån den översiktliga inventeringen av tätortens natur och enkäten som gjorts till skolor och förskolor.

Den kommunägda tätortsnära naturmarken bör inte i första hand brukas för skogsproduktion. Istället bör målet för denna mark vara att se till att alla invånare har nära till naturområden av god kvalitet för rekreation, lek och friluftsliv. För att kunna uppfylla detta mål måste planering och skötsel av den tätortsnära naturen ges tillräckliga resurser, som överensstämmer med de ambitioner kommunen har.

Där den tätortsnära marken inte är kommunägd, bör kommunen sträva efter markägaravtal eller att köpa in områdena, om marken är av värde för naturvård, friluftsliv eller skolundervisning.

Hänsyn och skötsel i den kommunala verksamheten

Människan påverkar naturen i allt hon gör, men genom medvetet agerande och naturhänsyn kan påverkan minimeras. Här är det viktigt att kommunen föregår med gott exempel. I all kommunal verksamhet ska naturhänsyn vara en självklarhet. Oavsett om det gäller planering, skogsbruk, anläggningsarbeten eller skolundervisning ska kommunen vara ett föredöme vad gäller hänsyn till natur, friluftsliv, kultur och sociala värden.

Skötseln av våra grönområden är viktig för att skapa en attraktiv kommun. De marker vi vill ha öppna ska ha en regelbunden hävd. Utarrenderad mark ska kontrolleras och krav ska ställas på skötseln. Alla nya röjningar ska ha en plan för framtida skötsel, t.ex. bete eller återkommande röjningar. Den tätortsnära naturen måste vara varierad för att få en biologisk mångfald och för att olika grupper i samhället uppskattar olika kvaliteter. Målet med skötseln av den tätortsnära skogen måste vara en omväxlande skog med träd i olika åldrar, många arter och varierad täthet i träd- och buskskikt. För att säkerställa skötseln av den tätortsnära naturen behövs skötselplaner. Till grund för skötselplanerna ska det finnas ett grönstrukturprogram och i planerna ska målbild och framtida skötsel beskrivas. Skogsbruksplaner för tätortsnära skogar ska ersättas av skötselplaner med rekreation och naturvård som huvudsakligt syfte.

Alla kommunala skötselplaner, skogsbruksplaner etc ska utformas i linje med naturvårdsprogrammets mål och principer. För att inspirera arbetsledare och planerare om skogens sociala värden och hur man sköter skog för människan anordnade Bergslagens Miljö- och Byggförvaltning i maj 2008 i samarbete med Örebro kommun och Skogsstyrelsen en utbildning om skötsel av tätortsnära skog.

Utomhuspedagogik

En viktig målgrupp i naturvårdsarbetet är barnen. Genom att bevara och utveckla naturområden i skolor och förskolors närområden ges goda möjligheter för barns utveckling och lärande. Alla skolor och förskolor har förhållandevis nära till naturen, en kvalitet vi måste värna om. Skolornas närmaturområden skulle kunna användas mer. Det skulle stimulera barnen till såväl fysisk aktivitet som ökad naturkunskap och naturkänsla.

Utomhuspedagogiken använder uterummet för ett alternativt sätt att lära inom alla ämnen. Andra sinnen stimuleras än då man sitter i ett klassrum. Inte minst stimuleras fysisk aktivitet som är så viktig för barns motoriska utveckling och för grundandet av hälsosamma vanor som på sikt kan leda till en högre livskvalitet och ett sundare liv. Vi lägger också grunden för en hållbar utveckling genom att ge barn kunskap om naturen.

Goda förutsättningar finns för att utveckla utomhuspedagogiken i Hällefors. En ”Ur- och skurförskola” finns redan.

Information och tillgänglighet

Ur ett jämlikhetsperspektiv är det viktigt att alla, oavsett socioekonomiska skillnader, kulturell bakgrund, funktionshinder, ålder eller kön, erbjuds möjligheter till friluftsliv, promenader och utflykter. Även de ”nya svenskarna” bör informeras om allemansrätten och vilka möjligheter vi har för friluftsliv lokalt i vår kommun. Med ökad tillgänglighet och bra information kan kommunen bidra till att fler människor ägnar sig åt friluftsliv. I naturområden är information, leder, parkeringsplatser, vägvisning och olika serviceanordningar viktiga för tillgängligheten. För att anordningarna ska upplevas attraktiva är det viktigt att de håller hög kvalitet och sköts ordentligt. Detta är särskilt viktigt i de kommunala naturreservaten. I övrigt ska ambitionsnivån sättas utifrån områdenas nyttjande.

Områdesskydd

Kommunen kan i detaljplaner besluta vilka områden som ska vara natur- och parkmark. För att säkerställa ett långsiktigt skydd krävs dock bildande av naturreservat eller biotopskyddsområde. Naturreservat kan kommunen själv bilda medan biotopskyddsområden vanligtvis bildas av skogsstyrelsen. Även länsstyrelsen kan besluta om biotopskydd för vissa områden, som inte är belägna i skog. Ett förslag om att kommuner ska kunna bilda biotopskyddsområden är ute på remiss. Hällefors har ett kommunalt naturreservat, 18 statliga naturreservat (se länsstyrelsens hemsida) och ett flertal biotopskyddsområden. Det kommunala reservatet är en värdefull lövskog i Saxhyttan, skyddad för både biologisk mångfald och friluftsliv. Hökhöjden och Björskogsnäs är statligt beslutade reservat på kommunal mark. Då det ligger i kommunens intresse att bevara naturmiljöer med höga biologiska värden även där kommunen inte är markägare krävs ett samarbete med de statliga myndigheter som har ansvar för områdesskyddet. Kommunen kan ta initiativ för att föreslå skydd för områden. Kommunen kan också bidra med lokala kunskaper.

Strandskydd

Stränderna har stor betydelse för både människor, djur och växter. För oss människor är strandmiljöerna en källa till både naturupplevelser, fysisk aktivitet och avkoppling.

Tillgängliga stränder är en förutsättning för vår möjlighet att utöva allemansrätten, vår rätt att fritt uppehålla oss på andras mark för friluftsliv.

I miljöbalken har alla stränder längs sjöar och vattendrag getts ett generellt skydd som omfattar 100 meter på ömse sidor om strandlinjen. Strandskyddet innebär förbud mot att uppföra byggnader eller andra anordningar som begränsar möjligheten att röra sig i strandområdet eller som skadar djur- och växtliv. Bergslagens Miljö- och Byggnämnd kan medge dispens från förbudet, men reglerna för dispensgivning är mycket restriktiva. Även där dispens beviljas gäller miljöbalkens allmänna hänsynsregler och påverkan på natur och friluftsliv ska minimeras.

Nya regler för strandskyddet ger möjlighet att i översiktsplanen peka ut områden av betydelse för landsbygdsutveckling där det ska bli lättare att få bygga, men en fri passage ska då säkerställas längs stränderna.

Friluftsliv

Hällefors sjörika och kuperade skogslandskap erbjuder goda förutsättningar för friluftsliv och rekreation under samtliga årstider. Ett aktivt vintersportande möjliggörs av god snötillgång. Rika möjligheter finns till fiske, jakt, kanot- och flottfärder. Kanotleder med iordningställda rastplatser med vindskydd finns längs kanotlederna Rastälven och Svartälven. Badplatser med fina sandstränder finns vid Torrvärpen, Sörälgen, Stora Bredsjön, Hjulsjön, Örlingen och Sången. De vidsträckta skogsområdena inbjuder till vandring och aktiviteter i vildmarkspräglad natur. Naturreservaten Kindla och Murstensdalen är de största och mest vildmarksartade i länet.

I natur- och friluftsområden dit man söker sig för rekreation och avkoppling är tystnad en viktig kvalitetsfaktor. I skogslandskapet är variation och gammal skog uppskattade kvaliteter. Det material, som tas fram för stora opåverkade och tysta områden kommer att göra att vi har ett bättre underlag för att värna dessa områden i framtiden.

Organisation för genomförande och uppföljning av naturvårdsprogrammet

Ansvarsfördelning

Kommunen bör ha en helhetssyn på naturvården. Flera förvaltningar berörs på olika sätt. Förskolan och skolan är beroende av att ha nära till skog och mark för lek, friluftsliv och undervisning. Även äldreboenden skulle i högre grad kunna utnyttja närnaturen. Kommunens elljusspår är för många en väg ut i naturen.

Kommunekologerna på BMB har på tjänstemannanivå det övergripande naturvårdsansvaret i kommunen. De bevakar naturvårdens intressen och är ansvariga för att ta fram förslag till övergripande mål och åtgärder för kommunens naturvårdsarbete. De ska ta fram underlag för kommunala planer och program, driva projekt inom naturvårdsområdet, sprida kunskap om naturen och uppmuntra till utevistelse. Även ekosamordnaren arbetar med naturvårdsfrågor och projektledare på tillväxtenheten driver naturvårdsprojekt.

För skötsel av största delen av den kommunägda naturmarken ansvarar Bergslagens Kommunalteknik (BKT). BKT håller på att kartera mark och anläggningar för att få ett samlat grepp om hur många och hur stora skötselobjekt av ett visst slag som finns idag. Materialet kan ligga till grund för exempelvis beslut om ändrad skötsel eller begäran om ändrade anslag för skötseln. Projektet kallas MarkGIS och dit knyts också skötselplaner för naturområden utgående från principer som fastläggs i detta program.

Kommunfullmäktige har det politiska ansvaret för naturvården. Ekoberedningen är den beredande instansen till kommunfullmäktige. När det handlar om myndighetsutövning är Bergslagens Miljö- och Byggnämnd ansvarig.

Finansiering

En årlig budget för naturvård bör finnas för att ha ett visst handlingsutrymme och kunna verka enligt naturvårdsprogrammets intentioner. I stort sett alla naturvårdsprojekt är delvis finansierade genom sökta bidrag, men det krävs alltid någon form av medfinansiering. Ibland räcker det att räkna nedlagd arbetstid, ibland kan man söka medel från flera håll, men för att kunna utnyttja de bidrag som går att söka bör det finnas möjlighet till mindre medfinansiering utan en tidskrävande politisk process. Om kommunen är beredd att satsa 10 kr per invånare och år blir det ca 74 000 kr. Dessa pengar skulle bli användas till drift/underhåll av det kommunala naturreservatet Saxhyttan och till att medfinansiera nya naturprojekt. För större projekt som inte ryms inom den årliga budgeten äskas medel från kommunen.

De senaste åren har flera stora projekt delfinansierats genom LONA-bidrag från staten. (LOkala NATurvårdsprojekt). Hopajola har under de senaste 10 åren bidragit till åtskilliga projekt och under de senaste åren delfinansierat LONA-projekt.

Uppföljning och revidering

Naturvårdsprogrammet bör följas upp årligen i början av efterkommande år genom att ekosamordnaren/kommunekologerna till ekoberedningen gör en sammanställning om utvecklingen för att nå målen går åt rätt håll och vilka åtgärder som påbörjats/slutförts. Om utvecklingen går åt fel håll bör åtgärderna revideras.

En total revidering av naturvårdsprogrammet görs en gång per mandatperiod.

Lokala miljömål för naturvården

Nationellt och regionalt

Riksdagen har antagit mål för miljökvaliteten inom 16 områden. I november 2005 lades miljökvalitetsmålet "Ett rikt växt- och djurliv" till de 15 som man antagit redan i april 1999. Målen beskriver den kvalitet och det tillstånd för Sveriges miljö, natur- och kulturreсурser som är ekologiskt hållbara på lång sikt. Regeringen har inrättat ett miljömålsråd som ansvarar för uppföljning av miljökvalitetsmålen.

Miljökvalitetsmålen syftar till att:

- främja människors hälsa
- värna den biologiska mångfalden och naturmiljön
- ta till vara kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena
- bevara ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga
- trygga en god hushållning med naturresurserna

Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen har beslutat om regionala miljömål för länen. De har också ett ansvar för att följa upp och utvärdera de regionala miljömålen och lärens miljömålsarbete. I samverkan med andra myndigheter ska de även föreslå och ta initiativ till åtgärder för att nå målen.

Regionala miljömål för Örebro län och ett program med förslag till åtgärder antogs i februari 2005. I augusti 2006 gjordes en översyn av dokumenten mot bakgrund av ändrade nationella mål. Miljömålsarbetet drivs i nära samverkan med länets aktörer. Hittills står 48 organisationer bakom målen. Samtliga kommuner i Örebro län har förbundit sig att arbeta för de regionala miljömålen.

Lokalt

Utgångspunkt för de lokala miljömålen i naturvårdsprogrammet har varit de regionala miljömålen. Utöver de lokala miljömålen gäller även de regionala fortsättningsvis.

För varje miljö kvalitetsmål med koppling till naturvården presenteras nuläge och principer som bör gälla i kommunal verksamhet, lokala miljömål och åtgärder. I en tabell sist i det här avsnittet finns en tabell, som visar vem som är ansvarig för åtgärderna, finansiering av dessa och hur målen kan följas upp.

Vid valet av miljömål har stor vikt lagts vid att kommunen själv ska kunna bidra till att de uppnås, antingen genom åtgärder i den egna verksamheten eller genom åtgärder i samverkan med andra aktörer. Hänsyn har även tagits till att miljömålen ska gå att följa upp med minsta möjliga extraarbete för kommunen. Delar av de miljö kvalitetsmål t ex Levande sjöar och vattendrag, som tas upp i naturvårdsprogrammet, och som inte direkt handlar om naturvård, bör tas upp i kommunens arbete med övriga miljömål.

Principerna för naturvårdsarbetet, som återfinns under varje miljömål avses att efterlevas i all verksamhet som berör naturvård. Därmed är principerna aktuella för de flesta nämnder och förvaltningar. Bland förvaltningarna vänder principerna sig mest till Bergslagens Miljö- och Byggnadsförvaltning och Bergslagens Kommunalteknik, men de berör även t ex utbildningsförvaltningen.

Miljömålet ”Ett rikt växt- och djurliv” tillkom efter de andra miljömålen och ska komplettera det arbete som bedrivs inom ramen för dessa. Många konkreta åtgärder för att se till att den biologiska mångfalden bevaras och nyttjas hållbart beskrivs därför under Levande skogar (för skogens biologiska mångfald), Levande sjöar och vattendrag (för akvatisk biologisk mångfald) m.fl.

Levande sjöar och vattendrag

Nationellt miljö kvalitetsmål

Sjöar och vattendrag skall vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer skall bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljö värden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion skall bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Nuläge

Ett markant inslag i Hällefors kommun är alla sjöar och vattendrag. Kommunen är med sina drygt 400 sjöar i särklass sjörikast i länet. Ca 16 % av kommunen utgörs av vatten där de största sjöarna är Torrvarpen, Norr-Älgen, Sör-Älgen, Halvarsnoren och Lunds fjärden. Därtill finns en mängd mindre vattendrag och småvatten som tillsammans uppvisar en stor variation av naturtyper och livsmiljöer. I och nära vattenmiljöerna finns en viktig artrikedom. Såväl växt- och djurplankton som insektslarver, fiskar, fåglar och kärlväxter bidrar till att göra vattenmiljöerna till en betydande del av den biologiska mångfalden.

I Hällefors kommun är nästan alla sjöar näringsfattiga. Många av dem ligger i mager skogsmark på båda sidorna av större vattendelare och är därför extra känsliga för försurning i den mån de inte redan är försurade. Idag kalkas de flesta av kommunens mindre sjöar, dels för att motverka utslagningen av fisk-, kräft- och musselbestånden men också för att sänka kvicksilverhalten i fisken.

Längs rinnande vattendrag finns några av vårt lands allra artrikaste miljöer. De naturliga skiftningarna i åarnas och älvarnas vattenföring har utmed stränderna skapat en mängd zoner med olika levnadsvillkor för växter och djur, från lågvattennivån till de extrema högvattennivåer som bara uppnås vid kraftiga vårfloden. Art- och biotopriekdomen längs vattendragen gynnas också av det näringsrika material som vårfloden för med sig och sedan avsätter nedströms i form av sediment. I Hällefors är de flesta vattendragen sedan länge reglerade, endast en mindre del av de naturliga forsarna finns kvar.

En specialist på rinnande vatten är öringen, som i Hällefors förekommer i de med sund förbundna sjöarna Malen, Lunds fjärden och Grecken i form av en lokal ras av öring med mycket värdefulla egenskaper. Den stationära öringen är hemortstrogen och lever hela sitt liv i samma vattendrag. Detta har resulterat i att de omfattande vattenregleringarna för vattenkraft slagit ut flera av de genetiskt unika lax- och havsöringsstammar som varit knutna till enskilda vattendrag. Brunnshyttebäckens naturreservat har därför skapats för att skydda och bevara lek- och uppväxtbiotopen för Brunnshytteöringstammen. Flodpärlmusslan är en annan av våra mest hotade arter och även den kräver strömmande vatten av god kvalitet för att trivas. Den är dessutom beroende av öringen för att kunna utvecklas från larv till färdig mussla. I Hällefors återfinns den bland annat i Grängshytteforsarna som är en av länets mest värdefulla oreglerade forssträckor.

Småvatten är en typ av miljö som hyser en mångfald av arter. Faktum är att fisktomma småvatten kan vara de art- och individrikaste sötvattensmiljöerna man kan hitta. De utgör livsmiljöer för grodor och salamandrar samt för ett stort antal växtarter och vattenlevande småkryp som sländlarver och dykarskalbaggar. Lite större småvatten är av stor betydelse för fåglar och däggdjur som här kan finna skydd, föda, viloplats och vatten att dricka. Få inventeringar har hittills gjorts i och av småvatten. Dessvärre har många småvatten försvunnit genom den omfattande utdikning och uppodling som skett av det svenska landskapet. Detta har medfört att många djur- och växtarter som är knutna till småvatten är hotade idag.

I enlighet med EU:s vattendirektiv har vattenmyndigheterna tagit fram förslag till miljö kvalitetsnormer, som innebär en bestämd ekologisk och kemisk status för större sjöar och vattendrag. När dessa normer beslutats kommer det att innebära krav på åtgärder avseende exempelvis enskilda avlopp för att vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag ska bibehållas/förbättras.

Principer

Sjöars, stränders och vattendrags stora värden för natur- och kulturupplevelser samt bad och friluftsliv ska värnas och utvecklas hänsynsfullt och långsiktigt.

Kommunen och kommunens arrendatorer ska lämna skyddszon mot vatten av minst en trädhöjd vid skogsavverkningar och 6-20 meter vid åkerbruk

Inga outbyggda vattendrag ska exploateras. Vid remisser och lovgivning i dessa frågor ska kommunen säga nej.

Lokala miljömål för sjöar och vattendrag

1. Det biologiska livet i försurade sjöar och vattendrag ska bibehållas och förbättras.
2. Antalet restaurerade skyddsvärda vattenmiljöer ska öka.
3. Ett fullgott planeringsunderlag ska finnas för stränder vid sjöar och vattendrag, som är av stor betydelse för biologisk mångfald och/eller friluftsliv.

Åtgärder

- Försurade sjöar och vattendrag kalkas enligt regional kalkningsplan. *Mål 1*
- Delta i länsstyrelsens projekt för biotoprestaurering av vattendrag. *Mål 2*
- Inventera utvalda sjöar och vattendrag. *Mål 3*

Myllrande våtmarker

Nationellt miljökvalitetsmål

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet skall bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Nuläge

Ett stort antal växter och djur är beroende av våtmarker. Många av de utsatta arterna hotas framför allt av förändringar i sina livsmiljöer. Därför behöver många olika typer av våtmarker skyddas, återställas och skötas. Sverige är fortfarande ett av världens tio våtmarksrikaste länder och har därigenom ett särskilt ansvar vad gäller dessa naturtyper.

Myrmarker, främst mossar, förekommer över hela Hällefors kommun. De större myrområdena är lokaliserade till de norra, västra och östra delarna. Länsstyrelsen har i våtmarksstrategin för länet angett större delen av Hällefors kommun som prioriterat avseende bevarande av värdefulla våtmarksmosaiker. Arealen av våtmarker är stor och närheten mellan dem underlättar spridning av organismer. Kommunens mest framträdande naturområden är framförallt de karakteristiska gölmyrarna och här finns en hel del odikade gölmyrar som helt undgått mänsklig påverkan. Flera av mossarna är av riksintresse för naturvården, Natura 2000-område eller naturreservat som till exempel Knuthöjdsmossen och Hammarmossen väster om Hällefors tätort. Mossarna anses från vetenskaplig synpunkt vara unika i sitt slag. Hävdberoende våtmarkstyper som betade strandängar och slåttermysrar saknas idag nästan helt i kommunen.

Oftast är myrmarker en blandning av kärr- och mossepartier, så kallade myrkomplex. Västeråsmossen, Ställbergsmossen och Römyren utgör fina exempel i Hällefors kommun. I naturligt tillstånd är mossar och de flesta kärr mycket näringsfattiga och växternas artantal är därför relativt begränsat. Många myrar är naturligt öppna miljöer och många av de växter och djur som är vanliga i odlingslandskapets ljusa miljöer är också vanliga på myren, till exempel många fjärilar och gräshoppor. Betydligt artrikare kärr kan förekomma på kalkrika berg- och

jordarter. Floran i dessa rikkärr kan innehålla ett stort antal örter varav många är rödlistade, däribland flera orkidéer. I Hällefors förekommer rikkärr vanligen på berggrund av urkalksten.

Fuktängar är gräs- och örtbevuxna våtmarker som ofta förekommer på låglänta och fuktiga delar av ängs- och hagmarker. Strandängar är en annan typ av våtmark som förekommer längs flacka stränder. Dessa båda artrika våtmarkstyper är beroende av någon form av hävd och är idag mycket ovanliga naturtyper. I Hällefors är Dansarbacken vid Nittälven ett värdefullt exempel på en strandäng som fortfarande hävdas genom slåtter.

Principer

Hällefors kommun ska i sin planering löpande bevaka att biologiskt eller kulturhistoriskt värdefulla våtmarker inte skadas vid exploatering av mark eller annan verksamhet.

Kommunen med sina arrendatorer och entreprenörer ska i skötsel och anläggning iaktta stor försiktighet i våtmarker och småvatten.

Dikning och kalkning av våtmarker ska undvikas.

Lokalt miljömål för våtmarker

Arealen skyddade våtmarker i kommunen ska öka.

Åtgärder

- Arbeta för att skydda Jordanområdet
- Arbeta för att skydda Kittelmyren med intilliggande skog i väster
- Arbeta för att skydda Myrsjö- och Skytjärns mossarna

Levande skogar

Nationellt miljökvalitetsmål

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Nuläge

Hällefors kommun är helt barrskogsdominerat. Vegetationen består huvudsakligen av barrskog av hedtyp men i sluttningslägen med rörligt grundvatten förekommer ofta ängsartad granskog. Landskapet är mycket hårt brukat och ytterst få områden har fått stå opåverkade, därför täcks idag stora arealer av ung skog. Trots detta har man i inventeringar funnit 174 områden inkluderande 7 189 ha naturskogsartad skog. De små lövskogar som finns hittar man på rikare marker ofta i närheten av odlingsmarker. Inslag av ädellöv förekommer mycket sparsamt och framför allt då i de kalkgynnade områdena i västra och centrala delen av kommunen. Sumpskogar av olika typer är däremot relativt vanliga.

I Hällefors kommun finns inga riktiga urskogar kvar, istället talar vi om urskogsliknande skogar eller naturskogor för att markera att det inte rör sig om skogar helt opåverkade av människan. Några fina exempel på naturskogor i kommunen är Murstensdalen och självklart Kindlaområdet som utgör en av länets största sammanhängande gammelskogor.

Tillgången på död ved är en av de viktigaste skillnaderna mellan en urskog och en modernt brukad skog. Andelen döda stående träd beräknas ha uppgått till 20 % i forna tiders urskogar men är numera nere på ett genomsnitt under 2 % och samma sak gäller för liggande döda träd. Idag är det uppenbart att det intensiva skogsbruket har resulterat i att den naturliga variationen i skogen minskat kraftigt. Träden avverkas långt innan de blivit biologiskt gamla, barrträd gynnas på bekostnad av lövträd och död ved har i hög grad förts bort. Skogsmarken har också blivit torrare eftersom stora områden dikats ut och miljöer som brandrefugier är idag sällsynta. Allt detta har sammantaget lett till att många av skogens mer krävande arter minskat påtagligt i antal.

Miljömålsrådet bedömer att miljökvalitetsmålet Levande skogar är mycket svårt eller inte möjligt att nå till år 2020. Nuvarande mål innebär fortsatt avverkning av så kallade värdekärnor, dvs skog som utgör livsmiljö för arter som trängts tillbaka av det moderna skogsbruket, vilket leder till stora svårigheter att nå miljökvalitetsmålet ens på lång sikt. Avverkningsnivån i skogen är mycket hög och efterfrågan på biobränsle ökar. Under perioden 2004-2006 var avverkningsnivån i Örebro län högre än under någon annan treårsperiod sedan 1995.

Brist på hänsyn vid föryngringsavverkning påverkar mångfalden negativt. Flera vanliga skogslevande arter minskar. Samtidigt förbättras vissa grundförutsättningar för den biologiska mångfalden, till exempel ökar mängden död ved, grova träd och äldre lövrik skog. Naturreservatsarbetet i länet fungerar tillfredsställande. Resurserna för biotopskydd och naturvårdsavtal behöver markant öka.

Kommunens egen skog är FSC-certifierad, vilket innebär att en viss standard för naturvård och sociala värden ska uppnås. I och intill tätorterna måste naturvårds- och rekreationsintressena få styra när skötselåtgärder ska utföras.

Principer

Kommunens skogs innehav ska skötas så att den biologiska mångfalden bibehålls och ökar.

Vid skötsel av kommunägd skog i och vid tätorter ska inriktningen vara en varierad skog för rekreation, lek, friluftsliv och biologisk mångfald.

Se även miljömålen ”God bebyggd miljö” och ”Ett rikt växt- och djurliv”.

Lokala miljömål för levande skogar

1. Arealen skyddad skog i Hällefors kommun ska öka.
2. Skog på kommunal mark ska skötas så att arealen gammal skog och äldre lövrik skog samt mängden grov död ved ökar.

Åtgärder

- Se till att nyckelbiotoper på kommunal mark skyddas. *Mål 1*
- Arbeta för skydd av Kullberget. *Mål 1*

- Ta fram åtgärdsplan för Hökhöjden. *Mål 2*
- Utred möjligheterna till och konsekvenserna av ett skogsbruk utan trakthyggen på kommunägd tätortsnära skogsmark. *Mål 2*

Ett rikt odlingslandskap

Nationellt miljökvalitetsmål

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Nuläge

Ett öppet landskap och en levande landsbygd är viktigt för kommunens attraktionskraft och är något vi måste värna om såväl för boende som turister. Jordbruket ger landskapet en öppen, omväxlande och naturskön karaktär.

Åkermarken i Hällefors kommun är framför allt lokaliserad till södra och sydöstra delen av kommunen men något egentligt slättlandskap med jordbruksbygd finns inte. Även ängs- och hagmarker är ovanliga och de är koncentrerade till ett fåtal områden med rikare marker. Det största hotet mot mångfalden i kommunens odlingslandskap är igenväxning, dock finns en del gamla torp och gårdar med delvis öppna marker kvar. I och med att de öppna markerna är så sällsynta i kommunen har de höga naturvärden på lokal nivå även om markerna i ett nationellt eller regionalt perspektiv inte är så intressanta för naturvärden.

Ogödslade hagmarker, s.k. naturbetesmarker och ängar är de viktigaste markslagen för bevarandet av odlingslandskapets biologiska mångfald. Ännu finns en liten del kvar av dessa naturtyper, som det därför är viktigt att ta vara på. Hagmark förekommer som allt ifrån helt öppna till trädrika hagar, från torra till fuktiga, från magra och bergbundna till hagar på bördig mylla. I Björskogsnäs naturreservat finns ett välbevarat äldre odlingslandskap som fram till mitten av 1960-talet brukats enligt äldre brukningsformer och där finns den för Bergslagen tidigare typiska slohagen företrädd. Björskogsnäs rymmer en mycket rik flora med bl.a. länets största förekomst av guckusko samt flera växtgeografiskt intressanta arter. I samband med reservatsbildningen genomfördes omfattande restaureringsåtgärder och hävden återupptogs för att gynna området biologiska mångfald.

Ekhagar är mycket sällsynta i Hällefors men vid Älvestorp finns en ekhage med ett för kommunen ovanligt stort bestånd av äldre inplanterade ekar.

Björkhagar är vanligare på de magrare hagmarkerna och förekommer främst i östra delen av kommunen. Vid Hästnäsvisken, vid sjön Grängens sydöstra strand, finns en björkhage som utgör en av länets största sammanhängande och opåverkade hagmarker.

Odlingslandskapet är förutom biologiskt mycket värdefullt också kulturhistoriskt sett viktigt: det vittnar om äldre tiders markanvändning och våra förfäders odlarmödor. Naturbeten och ängar innehåller ofta rikligt med kulturhistoriska spår från tidigare generationer, såsom torplämningar, hamlade träd, alléer, stenmurar, fägator och odlingsrösen. Många av dessa

småbiotoper är idag skyddade enligt miljöbalken eftersom de fyller en mycket viktig funktion för den biologiska mångfalden i dagens homogena skogs- och åkerlandskap. Om de inte är gödslade eller påverkade av besprutning kan man ofta finna rester av det gamla odlingslandskapets flora och fauna. I ett landskap där hagmarker fortfarande finns kvar kan de fylla en funktion som spridningsvägar för växter och djur och hjälper på så vis till att knyta samman landskapet. Även väg- och åkerrennar fungerar som spridningsvägar och kan hysa flera hävdgynnade arter.

Vid ekologisk odling används inga kemiska bekämpningsmedel och ingen konstgödsel, vilket ger goda förutsättningar för biologisk mångfald. I Örebro län finns generellt sett goda förutsättningar för att öka den ekologiska odlingen. Klimatet gör att problem med skadegörare inte är så stora som i Sydsverige, samtidigt som det är möjligt att odla fler slags grödor än i norra Sverige. Detta ger stor valmöjlighet till att åstadkomma en gynnsam växtföljd vilket är särskilt viktigt vid ekologisk odling. Tyvärr har arealen ekologisk odling minskat i länet sedan några år. Kommunen har ett mål om att öka inköpen av ekologiska livsmedel till de offentliga storköken till 10 % av inköpssumman.

Kommunens möjligheter att direkt påverka utvecklingen inom de areella näringarna är begränsade. Däremot kan kommunen på olika sätt verka för att människor ges möjlighet att helt eller delvis få sin utkomst av jord- eller skogsbruk. En regional åtgärd till miljömålet ”Ett rikt odlingslandskap” är att avtalsparterna bör verka för att det finns en grundläggande service för dem som bor på landsbygden.

Principer

Kommunen ska uppmuntra och stötta projekt, som bidrar till att fler biologiskt och kulturhistoriskt värdefulla marker hävdas.

Lokala miljömål för odlingslandskapet

1. Arealen naturbetes- och slåttermark som sköts på ett sätt som bevarar deras värden ska inte minska från nuvarande nivå.
2. Småbiotoper i odlingslandskapet bevaras i dagens omfattning.

Åtgärder

- Bibehåll kommunal skötsel av naturbetesmark och ängsmark samt arbeta för att denna areal utökas. *Mål 1*
- Restaurera en äng eller betesmark som tidigare visat höga naturvärden men nu hotas av igenväxning. *Mål 1*
- Se till att kommunens arrendatorer sköter småbiotoper så att de bevaras i dagens omfattning. *Mål 2*

God bebyggd miljö

Nationellt miljömål

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden skall tas tillvara och utvecklas. Byggnader och anläggningar skall lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Nuläge

Miljömålet ”God bebyggd miljö” innehåller många olika delar. Det här programmet omfattar grönstruktur, naturgrus och till viss del buller.

Tillgången på planeringsunderlag för naturvård, kulturvård och friluftsliv har strategisk betydelse. Det gäller att kunna planera så att naturvårdens och kulturvårdens mål uppnås och negativa effekter minimeras. Det räcker med en exploatering för att naturvärden ska förstöras. Bevarandet av naturområden kan däremot ständigt behöva upprätthållas. Att långsiktigt reservera mark och vatten för friluftsliv och biologisk mångfald är lika viktigt och självklart som att reservera mark för vägar och bostäder. Det gäller att arbeta förebyggande så att det inte blir fråga om att skydda det som blir kvar.

Den tätortsnära naturen är viktig för en orsts attraktivitet. Såväl i Hällefors som i mindre tätorter har vi förhållandevis mycket natur. Vi måste försäkra oss om en bra grönstruktur även i framtiden. Det kan vi göra genom att ta fram ett grönstrukturprogram och låta gröna frågor ta plats i planeringen.

I grönstrukturprogrammet görs en avgränsning av grönområden i tätorten med ekologiska, sociala, estetiska och kulturhistoriska värden. Dessutom beskrivs hur områdena ska bevaras och utvecklas. Detta för att kunna säkerställa att varje bostadsområde, skola och förskola har natur på gångavstånd. Programmet ska även se till att naturen är varierad eftersom människor i olika åldrar och med olika intressen inte uppskattar samma kvaliteter. Det måste få finnas såväl snårig kojskog som städad parkskog. Typen av skötsel ska inte avgöras av tillfälligheter eller enskilda villaägare. Tillgången på närnatur är en förutsättning för att utepedagogiken ska kunna utvecklas. Det är därför viktigt att planera för att alla skolor och förskolor har tillräckligt med närnatur som lärmiljö och för rekreation.

Naturligtvis ska vi också värna områden rika på biologisk mångfald. I tätorten kan t.ex. ädellövträd och grova träd vara vanligare än i omgivande skogslandskap. Planläggning som naturmark kan i någon mån skydda ett område, men för de naturområden där man vill försäkra sig om ett långsiktigt skydd är naturreservat mer lämpligt.

Arbetet med grönstrukturprogrammet är i viss mån påbörjat. En översiktlig inventering av tätortsnära natur är gjord för Hällefors. Alla skolor och förskolor i Hällefors har också fått redovisa vilka närnaturområden som är viktiga för just dem. Materialet finns redovisat digitalt.

Som ett led i arbetet med den tätortsnära naturen anordnades i augusti 2007 ett seminarium för politiker och tjänstemän. Seminariet kallades ”Den gröna attraktiva staden” och ville belysa

den tätortsnära naturens betydelse för våra invånare och hur natur betraktas när olika intressen vägs samman i planarbetet.

Tystnad är en kvalitet som vi måste värdesätta och värna i vårt samhälle. Tillgången till tysta områden minskar. Det är lätt att förstöra en tyst miljö, genom att infrastruktur byggs ut eller annan exploatering sker. I natur- och friluftsområden dit man söker sig för rekreation och avkoppling är i princip alla ovidkommande ljud störande. Kraven på bullerfrihet varierar mellan olika områden beroende på vilken typ av område det är och till vad det används. Kommunen är enligt miljöbalken ålagd att så långt möjligt skydda stora obetydligt påverkade områden mot åtgärder som kan skada dem eller påtagligt kan påverka områdenas karaktär. Med stora obetydligt påverkade områden avses stora oexploaterade områden där naturvärden finns bevarade. För att få ett bra planeringsunderlag för den framtida mark- och vattenanvändningen kommer en inventering och avgränsning av tysta områden och stora opåverkade områden att göras.

Naturgrus är en ändlig resurs som har stor betydelse för vattenförsörjningen. Grusuttaget bör därför minska och bergkross användas istället där det är möjligt.

Av isälvarnas avlagringar inom Hällefors kommun märks framför allt den mäktiga Svartälvsåsen, en rullstensås som utgör en fortsättning på Lokaåsen i Karlskoga kommun. Vidare är Svartälvsdalen, med Svartälven i botten, långa stycken helt utfylld av sand och grusavlagringar som uppträder dels som tydliga ryggformade ofta parallella ryggar, dels som stora plana sandfält. Omlagringar har skett genom vind- och vågverkan och flygsanddyner har bildats på flera ställen längs isälvsstråket. Ytterligare stråk av isälvsmaterial finns på flera ställen i kommunen t ex i Lokadalen, på Vrakhedarna och i Nittälvens dalgång.

Principer

- Befolkningen ska ha tillgång till natur med höga frilufts- kulturmiljö- och naturvärden i och nära tätorter.
- Natur- och parkområden i och nära tätorten ska värnas så att behovet för rekreation, lek, biologisk mångfald och en hälsosam lokal miljö tillgodoses.
- I allt plan- och exploateringsarbete ska stor hänsyn tas till grönområden med stora ekologiska, sociala och kulturella värden.
- Vid lokalisering av nya bostadsområden ska tillgång till natur säkerställas. Ny bebyggelse ska planeras så att naturkvaliteterna för befintliga bostäder i möjligaste mån bevaras.
- Tätorternas struktur ska präglas av närhet till parker och naturområden.
- Områden med höga geologiska naturvärden ska inte skadas genom täkt eller annan exploatering.
- Skolor och förskolor ska ha lättillgängliga naturområden av bra kvalitet för sin pedagogiska verksamhet. Skolans intressen ska väga tungt i planeringen, särskilt där kommunen är markägare.

- Betydelsen av tätortsnära natur ska vara en viktig utgångspunkt för den fysiska planeringen.

Lokala miljömål för naturen i god bebyggd miljö

1. Planeringsunderlag ska finnas för hur grön- och vattenområden i tätorter och tätortsnära områden ska bevaras, vårdas och utvecklas för såväl natur- och kulturmiljö som friluftssändamål.
2. Planeringsunderlag ska finnas för hur stora naturområden, så som stora opåverkade områden, som endast obetydligt är påverkade av olika ingrepp i miljön så långt möjligt ska kunna skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär.
3. Planeringsunderlag ska finnas för var stora tysta områden finns i kommunen.
4. Kommunens användning av grus ska till minst 80 % baseras på bergkross.
5. Användningen av utomhuspedagogik i skolundervisningen ska öka.

Åtgärder

- Senast 2013 ska ett grönstrukturprogram finnas för Hällefors tätort. *Mål 1*
- Begär samråd med skogsstyrelsen vid anmälningar av skogsåtgärder på icke-kommunal mark i områden av särskild betydelse för friluftslivet. *Mål 1*
- Planeringsunderlag för stora opåverkade områden ska färdigställas senast 2010. *Mål 2*
- Planeringsunderlag för stora tysta områden ska färdigställas senast 2010. *Mål 3*
- Handläggningsrutiner tas fram för hur naturvårdens och friluftslivets intressen ska beaktas vid all fysisk planering, bygglovprövning, strandskyddsdispenser eller annan exploatering. *Mål 1-3*
- Kommunens användning av naturgrus ska minimeras. *Mål 4*
- Utomhuspedagogik skall göras till ett profilområde i en skola i kommunen. *Mål 5*

Ett rikt växt- och djurliv

Nationellt miljömål

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Nuläge

En rik och omväxlande natur med ett varierat växt- och djurliv är en värdefull kvalitet för kommunen och ger goda förutsättningar för olika former av friluftsliv. Många människor upplever fantastiska stunder i naturen. Vi ser och uppskattar mångfalden av arter och naturtyper. Vi upplever både biologiska och rent estetiska kvalitéer.

Sverige har, genom att underteckna FN:s konvention om biologisk mångfald, åtagit sig att bevara och stärka den biologiska mångfalden. I konventionen definieras biologisk mångfald som variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung och i de ekologiska komplex de ingår. Det omfattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.

Många av våra växter och djur, som idag är hotade, är på olika sätt gynnade eller till och med beroende av att landskapet hävdas. Omläggningen av jord- och skogsbruket under det senaste seklet avspeglar sig i vilka arter som har blivit vanligare och vilka som har blivit sällsynta. Vi vet att äldre brukningsmetoder har skapat en rik biologisk mångfald.

Biologiska processer tar ofta lång tid. För arter (naturtyper, ekosystem eller processer) som är beroende av till exempel gamla, ihåliga träd eller stora områden med lång kontinuitet kan det ta mycket lång tid att återfå deras livsmiljöer. Vissa arter kan finnas kvar lång tid efter att deras livsmiljöer har tappat den kvantitet eller kvalitet som behövs för att arten ska överleva på lång sikt.

Staten har huvudansvaret för artbevarande. Kommunen bör koncentrera sitt arbete till områden där staten lägger ner minst resurser och där arbetet kommer flest kommuninvånare till del. Av särskilt intresse för kommunen är att ha ett rikt växt- och djurliv i den tätortsnära naturen. Gamla träd och död ved, som utgör livsmiljö för många rödlistade arter, är det brist på i kommunen och bör därför aktivt värnas och skapas.

Den tätortsnära naturen måste vara varierad eftersom barnet, pensionären, hundägaren, naturälskaren och motionären uppskattar olika kvaliteter. Även personer med nedsatt rörlighet ska ha möjlighet att komma ut i naturen. Naturvårdsarbetet innebär för tätortsnära mark två huvudsakliga delar, dels att i den fysiska planeringen säkerställa närnatur till alla, dels att åtgärder vidtas i ett antal prioriterade områden för att förbättra ekologiska och sociala värden. Vi bör säkerställa viktiga naturområden i alla våra tätorter antingen som naturreservat eller genom detaljplaner. Grönområden som ligger nära där människor bor har ett särskilt värde för friluftsliv just därför att de nyttjas ofta och av många.

Skötsel av naturområden måste grundas på området egenskaper och nyttjande för att undvika en schablonmässig skötsel. Idag styrs alltför ofta skötsel av enskilda villaägares önskemål, vilket dels ställer personalen inför besvärliga situationer dels kan leda till en olycklig åtgärd för de allmänna intressena. I de fall man vill skapa en mer öppen miljö måste man planera för framtida hävd.

Principer

Kommunen ska vara ett föredöme när det gäller hänsyn till natur, kultur och friluftsliv.

När entreprenör anlitas ska kommunen säkerställa att principerna i naturvårdsprogrammet följs.

Vid avverkningar och större ingrepp på kommunalägd naturmark ska samråd ske med kommunekologen. Beslut om förändringar som påverkar skolors och vårdboendens närnaturområden ska ske i samråd med dessa verksamheter och deras intressen ska väga tungt.

Utemiljön bör utformas så att utevistelse kan ingå som en naturlig del av människors vardag, även för dem med nedsatt rörlighet eller vårdbehov.

Kommunens friluftsanordningar och naturområden ska vara av god kvalitet och hållas välskötta. Allmänheten skall ges god information.

Kommunens arbete med områdesskydd ska fokuseras till tätortsnära natur och/eller områden som nyttjas av många.

Kommunens tätortsnära naturmark ska ha en skötsel med målet biologisk mångfald och rekreation.

Kommunen bör stödja en utveckling där ideella föreningar, som på olika sätt arbetar för ett rikt växt- och djurliv, själva kan driva och genomföra utvecklingsprojekt.

En uppdaterad GIS-databas med naturvärden ska finnas.

Lokala miljömål för ett rikt växt- och djurliv

1. Tätortsnära värdefulla naturmiljöer där kommunen är markägare ska senast år 2014 ha en skötsel inriktad på biologisk mångfald, kultur och/eller rekreation.
2. Allmänheten ska ges god information om biologisk mångfald.

Åtgärder

- Skötselplaner för den kommunala tätortsnära marken tas fram utifrån intentioner och ambitioner i naturvårdsprogram och grönstrukturprogram. *Mål 1*
- En policy för trädfällning på kommunal mark tas fram. *Mål 1*
- Nya skyltar och en broschyr för Hökhöjden tas fram. *Mål 2*
- I naturreservatet Björskogsås ska ett "Naturens hus" utvecklas. *Mål 2*
- Information om intressanta naturområden tas fram på flera språk. *Mål 2*

Lokalt miljömål	Åtgärder	Finansiering	Ansvarig	Samarbetspartner	Uppföljning
Det biologiska livet i försurade sjöar och vattendrag ska bibehållas och förbättras.	Försurade sjöar och vattendrag kalkas enligt regional kalkningsplan.	Eget arbete, statsbidrag, delfinansiering inom befintlig budget	BMB	Länsstyrelsen	Resultatet av länsstyrelsens inventeringar av bottenfauna och fisk
Antalet restaurerade skyddsvärda vattenmiljöer ska öka.	Delta i länsstyrelsens projekt för biotoprestaurering av vattendrag.	Eget arbete, statsbidrag, ev delfinansiering genom extra resurser	BMB,BKT	Länsstyrelsen	Antalet genomförda restaureringar
Ett fullgott planeringsunderlag ska finnas för stränder vid sjöar och vattendrag, som är av stor betydelse för biologisk mångfald och/eller friluftsliv.	Inventera utvalda sjöar och vattendrag.	Statsbidrag (påbörjas 2009), eget arbete, ev behövs extra resurser längre fram	BMB		Antalet inventerade sjöar
Arealen skyddade våtmarker i kommunen ska öka.	Arbeta för att skydda Jordanområdet	Eget arbete	BMB	Länsstyrelsen	Genomfört skydd
	Arbeta för att skydda Kittelmyren med intilliggande skog i väster	Eget arbete	BMB	Länsstyrelsen	Genomfört skydd
	Arbeta för att skydda Myrsjö- och Skytjärns mossarna	Eget arbete	BMB	Länsstyrelsen	Genomfört skydd
Arealen skyddad skog i Hällefors kommun ska öka.	Se till att nyckelbiotoper på kommunal mark skyddas.	Eget arbete	BMB	Skogsstyrelsen	Antal nya biotopskyddsområden
	Arbeta för skydd av Kullberget.	Eget arbete	BMB	Länsstyrelsen/ skogsstyrelsen	Genomfört skydd

Lokalt miljömål	Åtgärder	Finansiering	Ansvarig	Samarbetspartner	Uppföljning
Skog på kommunal mark ska skötas så att arealen gammal skog och äldre lövrik skog samt mängden grov död ved ökar.	Ta fram åtgärdsplan för Hökhöjden.	Eget arbete, extra resurser	BMB	BKT	Färdig åtgärdsplan
	Utred möjligheterna till och konsekvenserna av ett skogsbruk utan trakthyggen på kommunägd tätortsnära skogsmark.	Statsbidrag (påbörjas 2009), ev behövs annan finansiering längre fram, eget arbete	BMB, BKT	Konsult	Färdig utredning
Arealen naturbetes- och slåttermark som sköts på ett sätt som bevarar deras värden ska inte minska från nuvarande nivå.	Bibehåll kommunal skötsel av naturbetesmark och ängsmark samt arbeta för att denna areal utökas.	Eget arbete	BMB, BKT		Driftkostnader säkrade
	Restaurera en äng eller betesmark som tidigare visat höga naturvärden men nu hotas av igenväxning.	Eget arbete	BMB	BKT	Genomförd restaurering
Småbiotoper i odlingslandskapet bevaras i dagens omfattning.	Se till att kommunens arrendatorer sköter småbiotoper så att de bevaras i dagens omfattning.	Eget arbete	BMB	Arrendatorer	Arealen småbiotoper bibehålls
Planeringsunderlag ska finnas för hur grön- och vattenområden i tätorter och tätortsnära områden ska bevaras, vårdas och utvecklas för såväl natur- och kulturmiljö som friluftsliv.	Senast 2013 ska ett grönstrukturprogram finnas för Hällefors tätort.	Eget arbete	BMB	BKT	Färdigt grönstrukturprogram
	Begär samråd med skogsstyrelsen vid anmälningar av skogsåtgärder i områden av särskild betydelse för friluftslivet.	Eget arbete	BMB	Skogsstyrelsen	Färdig rutin

Lokalt miljömål	Åtgärder	Finansiering	Ansvarig	Samarbetspartner	Uppföljning
	Handläggningsrutiner tas fram för hur naturvårdens och friluftslivets intressen ska beaktas vid all fysisk planering, bygglovprövning, strandskyddsdispenser eller annan exploatering.	Eget arbete	BMB		Färdiga rutiner
Planeringsunderlag ska finnas för hur stora naturområden, s k stora opåverkade områden, som endast obetydligt är påverkade av olika ingrepp i miljön så långt möjligt ska kunna skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär.	Planeringsunderlag för stora opåverkade områden ska färdigställas senast 2010.	Eget arbete, statsbidrag (arbetet påbörjat)	BMB	Länsstyrelsen	Färdigt planeringsunderlag
Planeringsunderlag ska finnas för var stora tysta områden finns i kommunen.	Planeringsunderlag för stora tysta områden ska färdigställas senast 2010	Eget arbete, statsbidrag (arbetet påbörjat)	BMB		Färdigt planeringsunderlag
Kommunens användning av grus ska till minst 80 % baseras på bergkross.	Kommunens användning av naturgrus ska minimeras.	Eget arbete	BKT		Andelen bergkross
Användningen av utomhuspedagogik i skolundervisningen ska öka.	Utomhuspedagogik skall göras till ett profilområde i en skola i kommunen.	Eget arbete	Bildningsförvaltningen		En skola med profilområde utomhuspedagogik
Tätortsnära värdefulla naturmiljöer där kommunen är markägare ska senast år 2014 ha en skötsel inriktad på biologisk mångfald, kultur och/eller rekreation.	Skötselplaner för den kommunala tätortsnära marken tas fram utifrån intentioner och ambitioner i naturvårdsprogram och grönstrukturprogram	Eget arbete, extra resurser	BMB, BKT		Färdiga skötselplaner

Lokalt miljömål	Åtgärder	Finansiering	Ansvarig	Samarbetspartner	Uppföljning
	En policy för trädfallning på kommunal mark tas fram.	Eget arbete	BMB, BKT		Färdig policy
Allmänheten ska ges god information om biologisk mångfald	Nya skyltar och en broschyr för Hökhöjden tas fram.	Eget arbete, extra resurser, bidrag söks	BMB		Färdiga skyltar och broschyr
	I naturreservatet Björskogsån ska ett "Naturens hus" utvecklas.	Eget arbete, extra resurser, bidrag söks	Hällefors kommun	Föreningar	Färdigt "Naturens hus"
	Information om intressanta naturområden tas fram på flera språk	Eget arbete, extra resurser, bidrag söks	BMB	Turistbyrån	Färdig information